

РОЗДІЛ 6 ПРАВО

УДК 343.9:330.1(430)

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.1.17>

Барановська Тетяна Василівна,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Державного університету «Житомирська політехніка»

ORCID ID: 0000-0002-6471-5932

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ НІМЕЧЧИНИ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

PREVENTING AND COUNTERING CRIMINAL OFFENSES AGAINST GERMANY'S ECONOMIC SYSTEM: LEGAL ANALYSIS OF CRIMINAL LEGISLATION

Стаття присвячена правовому аналізу кримінального законодавства Німеччини щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням проти економічної системи, що є актуальним в умовах реформування вітчизняної правової системи та враховуючі євроінтеграційні процеси. Нині в Німеччині діє кримінальний кодекс (уложення) 1871 р. у редакції від 1.01.75. Він, як і КК України, структурно поділяється на Загальну та Особливу частини, що складаються з 35 розділів, 358 параграфів. «Кримінальним кодексом Федеративної Республіки Німеччина 1871 закріплюється класифікація, яка розділяє діяння на злочини (Verbrechen) і проступки (Vergehen). У ньому відсутнє поняття покарання, його цілей і системи, розділи присвячені каральній політиці розпочинаються з характеристики основних видів покарань. При формулюванні диспозицій статей Особливої частини німецький законодавець, на відміну від техніки КК України, виходить не з теорії покарання діяння, а з теорії покарання діяча. Аналізуючи представлені данні санкцій за кримінальні правопорушення проти економічної системи в Німецькому Кримінальному Кодексі, варто наголосити, що законодавець може встановлювати як мінімальні строки ув'язнення так і максимальні. Важливим положенням законодавства є особливий підхід до визначення санкцій за кримінальні правопорушення проти економічної системи. У даній статті представлено систематизацію норм Кримінального Кодексу Федеративної Республіки Німеччини, що визначають кримінально-карані діяння в сфері економіки. Проаналізовано зміст та структуру даного нормативно-правового акту, щодо злочинів проти економічної системи, встановлено, що дані злочини, визначаються в структурі різних розділів, охарактеризовано злочини в сфері економіки відповідно до КК ФРН. Метою правового аналізу є врахування досвіду Німеччини при реформуванні кримінального законодавства.

Ключові слова: система покарань, штраф, ув'язнення, правопорушення, проступок, підробка, кримінальне законодавство, Кримінальний кодекс.

The article is devoted to the legal analysis of German criminal legislation regarding the prevention and counteraction of criminal offenses against the economic system, which is relevant in the conditions of reforming the domestic legal system and taking into account the European integration processes. Currently, the Criminal Code (Articles) of 1871 in the version dated 1.01.75 is in force in Germany. It, like the Criminal Code of Ukraine, is structurally divided into General and Special parts, consisting of 35 chapters and 358 paragraphs. "The Criminal Code of the Federal Republic of Germany of 1871 establishes a classification that divides actions into crimes (Verbrechen) and misdemeanors (Vergehen). It lacks the concept of punishment, its goals and system, the chapters devoted to penal policy begin with the description of the main types of punishment. When formulating the dispositions of the articles of the Special Part, the German legislator, in contrast to the technique of the Criminal Code of Ukraine, proceeds not from the theory of punishment of the act, but from the theory of punishment of the perpetrator. Analyzing the presented data on sanctions for criminal offenses against the economic system in the German Criminal Code, it is worth emphasizing that the legislator can set both minimum and maximum terms of imprisonment. An important provision of the legislation is a special approach to determining sanctions for criminal offenses against the economic system. This article presents the systematization of the norms of the Criminal Code of the Federal Republic of Germany, which define criminal acts in the field of economy. The content and structure of this normative legal act regarding crimes against the economic system were

analyzed, it was established that these crimes are defined in the structure of various sections, and crimes in the economic sphere were characterized in accordance with the Criminal Code of the Federal Republic of Germany. The purpose of the legal analysis is to take into account the experience of Germany in reforming criminal legislation.

Key words: *penal system, fine, imprisonment, offense, misdemeanor, forgery, criminal law, Criminal Code.*

Постановка проблеми. Країни Центральної та Східної Європи мають багато спільного, але в той же час багато відмінних рис, що визначено суспільно-політичними, соціально-економічними та природно-кліматичними передумовами. В умовах трансформації кримінального законодавства України, важливим є врахування особливостей кримінального законодавства країн Центральної та Східної Європи, а враховуючі євроінтеграційний вектор розвитку процесу реформування вітчизняної правої системи, в першу чергу, країн-членів Європейського Союзу. Враховуючі активні процеси формування нового Кримінального кодексу України актуалізується необхідність правового аналізу кримінальних кодексів зазначених країн в частині кримінальних правопорушень проти господарської діяльності, що дозволить ідентифікувати злочини, які відносяться до досліджуваних видів та виявити санкції за такі злочини. Дана стаття присвячена правовому аналізу кримінального законодавства Німеччини щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням проти економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання гармонізації вітчизняного кримінального законодавства та законодавства країн Європейського Союзу є об'єктом дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених зокрема: Ю.В. Бауліна, О.О. Дудорова, В.К. Матвійчук, О.Є. Гіда, Р.Б. Прилуцького, О.В. Столярського, М.І. Хавронюка, Л.В. Чорнозуб, А.М. Яценко. Аналіз кримінального законодавства Німеччини знайшов відображення в працях Н. Басалюк, О. Дроздова, О. Дроздової.

Мета статті (постановка завдання) – здійснити правовий аналіз кримінального законодавства Німеччини щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням проти економічної системи.

Виклад основного матеріалу. Сучасне кримінальне законодавство Німеччини базується на Карному Укладенні 1871 р., що за більш ніж у 150 років декілька раз реформувалися. Вважається, Карне Укладенні 1871 р. базується на філософії Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля та Іммануїла Канта. Лібералізм даного закону спричинив ситуацію, за якої більшість вироків в перші роки його введення в дію, передбачали штрафні санкції. Сучасні дослідники вказують, що Карні Укладення Німеччини 1871 р. базуються на положеннях, що

висунуті представниками класичної школи кримінального права.

«Кримінальним кодексом Федеративної Республіки Німеччина 1871 (далі – КК ФРН) закріплюється класифікація, яка розділяє діяння на злочини (Verbrechen) і проступки (Vergehen). У ньому відсутнє поняття покарання, його цілей і системи, розділи присвячені каральній політиці розпочинаються з характеристики основних видів покарань: тюремного ув'язнення (параграф 38) й штрафу (параграф 40). Мінімальний термін тюремного ув'язнення становить 1 місяць, максимальний – 15 років. Штраф обраховується у денних ставках – доходу без врахувань, який злочинець має чи може отримати у середньому за один день» [1].

Аналізуючи сучасну структуру Кримінального кодексу Німеччини варто наголосити на специфіці формування диспозиції поділу усього масиву статей. «Весь масив статей (вірніше параграфів) КК ФРН поділений на Загальну та Особливу частини. Загальна та Особлива частини Кодексу поділяються на розділи, декотрі з яких містять глави. Нумерація параграфів у Кодексі наскрізна (від § 1 до § 358), нумерація розділів – окрема для кожної з частин, виконана римськими цифрами. Нумерація глав у розділах окрема для кожного розділу, так само виконана римськими цифрами. Кожен параграф Кодексу поділений на частини, які нумеруються арабськими цифрами в круглих дужках (крім параграфів, які місяць лише одну частину). У разі доповнення Кодексу новим параграфом, йому присвоюється номер найближчого за змістом параграфа, а після номера додається маленька літера німецької абетки (наприклад: § 109a, § 109b, § 109c, § 109d, § 109e, § 109f і т. д.). При формулюванні диспозицій статей Особливої частини німецький законодавець, на відміну від техніки КК України, виходить не з теорії покарання діяння, а з теорії покарання діяча [4]. Тому, наприклад, звичне для КК України формулювання кримінально-правової заборони «таємне викрадення чужого майна (крадіжка) - карається» у Кримінальному кодексі ФРН має вигляд «той, хто вилучає чужу рухому річ у іншої особи з наміром протиправно присвоїти цю річ, чи передати іншій особі, - карається» (§ 242)» [2, 3].

Більш детальноше приділимо увагу змісту Загальної та Особливої частини Кримінального Кодексу Німеччини. Загальна частина складається із 5-ти розділів, зокрема: 1) кримінальне право в якому

розкривається сфера застосування та основні вживанні терміни; 2) правопорушення, що визначає основи покарання, спробу, вчинення злочину та співучасть в ньому, доведення самооборони та інше; 3) покарання особливості застосування санкцій при різних видах злочинів; 4) механізм застосування штрафу; 5) строк позовної давності. Особливою частиною Кримінального Кодексу Німеччини, визначено два види правопорушень:

«– злочини – це протиправні дії, які передбачають мінімальне покарання у вигляді позбавлення волі на один рік або більше.

– проступки – це протиправні дії, які передбачають мінімальне покарання у вигляді позбавлення волі або штрафу» [5].

Особлива частина складається з 30-ти розділів: загроза миру, державна зрада, загроза демократії та верховенство права; державна зрада та загроза зовнішній безпеці; кримінальні злочини проти іноземних держав; кримінальні злочини проти конституційних органів та під час виборів; кримінальні злочини проти оборони країни; опір державній владі; кримінальні правопорушення проти громадського порядку; підробка грошових знаків; неправдиві свідчення під присягою; помилкова підозра; злочини, що стосуються релігійних та світоглядних відносин; злочини, що стосуються особистого та сімейного життя; злочини проти статевого самовизначення; образа; порушення меж конфіденційності особистого життя; злочини проти життя; злочини проти фізичної недоторканості; злочини проти особистої свободи; крадіжки та розкрадання; пограбування та вимагання; бездіяльність та отримання краденого; шахрайство; фальсифікація документів;

правопорушення щодо платоспроможності; злочинна корисливість; корупційні злочини; пошкодження майна; небезпечні кримінальні злочини; злочини проти навколишнього середовища; посадові кримінальні правопорушення. Щодо власне злочинів проти економічної системи відсутній підхід щодо їх групування в одному розділі.

Важливим положенням німецького кримінального законодавства є особливий підхід до визначення санкцій за кримінальні правопорушення проти економічної системи. В таблиці 1 представлено систематизацію норм Кримінального Кодексу Федеративної Республіки Німеччини, що визначають кримінально-карані діяння в сфері економіки. Проаналізувавши зміст та структуру даного нормативно-правового акту, щодо злочинів проти економічної системи, було встановлено, що дані злочини, визначаються в структурі різних розділів, а саме:

– шахрайство, що визначає санкції за такими видами шахрайства як: з капіталовкладенням (п. 264 а), зловживання із страхуванням (п. 265), кредитне шахрайство (п. 265 б), утримання та розкрадання заробітної плати (п. 266 а), зловживання чеками та кредитними картками (п. 266 б);

– правопорушення щодо платоспроможності передбачають кримінальну відповідальність за: фіктивне банкрутство (п. 283 та 283 а), порушення ведення документації (п. 283 б), надання незаконної вигоди кредитору (п. 283 с), незаконні пільги боржника (п. 283 д);

– підробка грошових знаків, що передбачає відповідальність за підробку грошових знаків (п. 146), реалізацію підроблених грошей (п. 147), підробку марок (п. 148), підготовку підробки

Таблиця 1

Характеристика злочинів в сфері економіки відповідно до Кримінального кодексу Федеративної Республіки Німеччини

Параграф 146. Підробка		
Підробка	Купівля	Введення в обіг
<i>Строк ув'язнення не менше 1-го року</i>		
Обтяжливі обставини		Пом'якшуючі обставини
<i>Строк ув'язнення від 2 до 5-ти років</i>		<i>Строк ув'язнення від 3 місяців до 1-го року</i>
<i>Конфіскація об'єктів злочину та засобів його здійснення</i>		
Параграф 147. Реалізація фальшивих грошей		
<i>Строк ув'язнення до 5-ти років</i>		<i>Штраф</i>
Параграф 148. Підробка марок		
Імітація офіційних марок для реалізації на ринку	Підробка офіційних печаток	Підробка та продаж офіційних печаток
<i>Строк ув'язнення до 5-ти років</i>		
<i>Конфіскація об'єктів злочину та засобів його здійснення</i>		
Використання марок, що були раніше вживані або погашені		
<i>Строк ув'язнення до 1-го року</i>		<i>Штраф</i>

Параграф 149 Підготовка підробки грошей і марок <i>з використанням:</i>		
Пластин, прес-форм, друкарських блоків, негативів, матриць, комп'ютерних програм	Папір, який нагадує або за ступенем створення схожий на такий тип паперу	Виготовлення, закупівля, пропозиція для продажу, зберігання або передавання іншій особі голограми
<i>Строк ув'язнення до 2-х років</i>		<i>Штраф</i>
<i>Конфіскація об'єктів злочину та засобів його здійснення</i>		
Параграф 151. Цінні папери		
Передбачається ідентичне покарання за підробку цінних паперів, якщо вони є еквівалентами грошових знаків (облігації, акції, сертифікати, купони), що й в параграфах 146, 147, 149, 150		
<i>Конфіскація об'єктів злочину та засобів його здійснення</i>		
Параграф 152. Валютні гроші, марки та цінні папери		
Передбачається ідентичне покарання, за підробку, що й в параграфах 146, 147, 149, 150		
Параграф 152.а. Підробка платіжних карток, векселів і чеків		
Імітація національної або іноземної платіжної картки, чека або векселя	Купівля, продаж, або використання підроблених платіжних карток	
<i>Строк ув'язнення до 5-ти років</i>		
<i>Конфіскація об'єктів злочину та засобів його здійснення</i>		
Параграф 152.б. Підробка гарантійних платіжних карток і попередньо надрукованих бланків за сврочками		
Підробка	Купівля	Введення в обіг
<i>Строк ув'язнення від 1 до 10-ти років</i>		
<i>Обтяжливі обставини</i>		<i>Пом'якшуючі обставини</i>
<i>Строк ув'язнення від 2 до 5-ти років</i>		<i>Строк ув'язнення від 1 до 10 років</i>
<i>Конфіскація об'єктів злочину та засобів його здійснення</i>		
Параграф 264.а Шахрайство з капіталовкладеннями		
продаж цінних паперів, правом підписки або акційними діями, призначеними для надання участі в результатах діяльності компанії	пропозиція збільшити внесок у таких акціях	
<i>Строк ув'язнення від 3-х років</i>		
Параграф 265. Зловживання страхуванням дії щодо предмету страхування		
Втрати	Пошкодження	Погіршення
<i>Строк ув'язнення до 3-х років</i>		<i>Штраф</i>
Параграф 265.б. Кредитне шахрайство		
подача неправильних або неповних документи	надання в письмовій формі неправильної або неповної інформації	Не повідомляє про зміну економічних обставин
<i>Строк ув'язнення до 3-х років</i>		<i>Штраф</i>
Параграф 266.б. Зловживання чеками та кредитними картками		
<i>Строк ув'язнення до 3-х років</i>		<i>Штраф</i>
Параграф 283. Банкрутство		
Наявність надмірної заборгованості та неминуче чи фактичне банкрутство через:		
Вилучення чи приховування власних активів	Укладання збиткових чи спекулятивних операцій	Визнання фіктивних прав
Порушення правил ведення бухгалтерського обліку та провила звітування	Придбання товарів або цінних паперів за завищеною ціною	Фальсифікацію або знищення фінансових документів
<i>Строк ув'язнення до 5-ти років</i>		<i>Штраф</i>
Параграф 283.а. Особливо важкий випадок банкрутства		
<i>Злочинець дії із жадібності</i>		<i>Свідомо наражає на небезпеку втрати багатьох людей</i>
<i>Строк ув'язнення від 6-ти місяців до 10 - ти років</i>		
Параграф 283.б. Порушення ведення документації		
<i>Строк ув'язнення від 1-го року</i>		<i>Штраф</i>
Параграф 283.с. Вигода кредитора		
Надання неплатоспроможною особою, додаткових вигоди кредитору, які він не повинен вимагати, який робить це свідомо чи навмисно		

Строк ув'язнення до 2-х років	Штраф
Параграф 284. Несанкціонована організація азартних ігор	
Строк ув'язнення від 2-х років	Штраф
за умови діяльності у складі банди	
Строк ув'язнення від 3-х місяців до 5-ти років	
реклама публічних азартних ігор	
Строк ув'язнення від 1-го року	Штраф
Конфіскація об'єктів злочину та засобів його здійснення	
Параграф 285. Участь у незаконних азартних іграх	
Строк ув'язнення від 6-ти місяців	Штраф
Конфіскація об'єктів злочину та засобів його здійснення	
Параграф 287. Несанкціоноване проведення лотереї або розіграшу	
Строк ув'язнення до 2-х років	Штраф
Реклама публічної лотереї або розіграшу	
Строк ув'язнення до 1-го року	Штраф
Параграф 289. Повернення депозиту	
Строк ув'язнення від 2-х років	Штраф
Параграф 290. Несанкціоноване використання предметів застави	
Строк ув'язнення до 1-го року	Штраф
Параграф 291. Лихварство	
Строк ув'язнення до 3-х років	Штраф
Особливо важкі випадки	
Строк ув'язнення від 6-ти міс. до 10-ти р.	Штраф
Параграф 299. Хабарництво та підкуп у комерційних операціях	
Строк ув'язнення до 3-х років	Штраф
Параграф 300. Особливо серйозні випадки корупції та хабарництва в комерційних операціях	
Строк ув'язнення від 3-х міс. до 5-ти років	Штраф

грошей та марок (п. 149), підробка платіжних карток, векселів та чеків (п. 152 а), підробку гарантійних платіжних карток і попередньо надрукованих бланків за єврочеками (п. 152 б);

– нелегальна діяльність щодо азартних ігор карається кримінальним законодавством Німеччини в наступних випадках: несанкціонована організація азартних ігор (п. 284), участь в незаконних азартних іграх (п. 285), несанкціоноване проведення лотереї чи розіграшу (п. 287);

– до протиправних операцій із заставою відносяться: перешкоджання намірам кредитора щодо стягнення заставного майна (п. 288), неправомірність повернення депозиту (п. 289), несанкціоноване використання предметів застави (п. 290), лихварство (п. 291);

– корупційними злочинами визначають наступні: протиконкурентні домовленості в тендерах (п. 298), хабарництво та підкуп в комерційних операціях (п. 299), особливо серйозні випадки корупції та хабарництва в комерційних операціях (п. 300).

Аналізуючи представлені данні санкцій за кримінальні правопорушення в проти економічної системи в Німецькому Кримінальному Кодексі, варто наголосити, що законода-

вець може встановлювати як мінімальні строки ув'язнення так і максимальні. Окремими статтями встановлена можливість конфіскації, але в більшій мірі конфіскація об'єкту злочину, засобів скоєння злочину або ж доходів, які отримав правопорушник в результаті скоєння злочину. До правопорушень проти економічної системи, за скоєння яких передбачається конфіскація відносяться: підробка (параграф 146); підробка марок (параграф 148); підготовка підробки грошей і марок (параграф 149); цінні папери (параграф 151); підробка платіжних карток, векселів і чеків (параграф 152.а); підробка гарантійних платіжних карток і попередньо надрукованих бланків за єврочеками (параграф 152.б); несанкціонована організація азартних ігор (параграф 284); участь у незаконних азартних іграх (параграф 285) [5].

Найбільший передбачений строк ув'язнення до 10-ти років засудженого за злочини проти економічної системи передбачений в особливо важких випадках за такими правопорушеннями як: підробка гарантійних платіжних карток і попередньо надрукованих бланків за єврочеками (параграф 152.б); особливо важкий випадок банкрутства (параграф 283.а); лихварство (параграф 291).

Висновки. Особливою відміною досліджуваного нормативно-правового документу Німеччини, від вітчизняного кримінального кодексу є те, що встановлена відповідальність за корупційні правопорушення в приватному секторі. В той час як в ККУ корупційні правопорушення передбаченні лише в розділі: Розділ XVII Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних

послуг. Відмінними є також такі положення, що німецьким законодавцем передбачено відповідальність за різні види шахрайства, в той час як національним кримінальним законодавством сфери здійснення шахрайства не уточненні. Відповідно, за умови євроінтеграційних процесів, вітчизняному законодавцю варто переглянути діючі положення кримінального кодексу та передбачити відповідальність за корупцію в приватному секторі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Басалюк Н. В. Система покарань за кримінальним законодавством Німеччини, Швейцарії, Франції. *Правове життя сучасної України*: матеріали міжнародної наукової конференції. Одеса. 2020. С. 178–182.
2. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія. Київ: Юрисконсульт, 2006. 1048 с.
3. Дроздов О., Дроздова О. Відмінності та позитиви кримінального законодавства ФРН. *Закон і Бізнес*. 2018. №7(1357)
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung. *Strafgesetzbuch. BGBl. I S. 2146*. Artikel 4 des Gesetzes vom 4. Dezember 2022. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf>